

PIESE EPIGRAFICE ȘI SCULPTURALE DIN TERITORIUL RURAL

Maria BĂRBULESCU, Adriana CÂTEIA,
Willy WISOȘENSCI

Cuvinte cheie: *Cybela – mama zeilor; Tetrarhie; stelă funerară; banchet funerar.*

Keywords: *Mother Goddess – Cybele; milestone; Tetrarchy; funerary stela; funerary banquet.*

There are presented five items appeared accidentally in the area or in the neighbourhood of some antique settlements, included probably into the Tomitan and Histrian territories; the items have been achieved along the time by W.Wisoșenski and take part of his collection and exhibited in a museum in Mihail Kogălniceanu commune (Constanța county).

I 1. Votive inscription written in Greek and dedicated to The Mother Goddess, found in the area of the commune Mihail Kogălniceanu, item preserving fragmentary the name of the persons who offer the dedication Σοῦρις or Σοῦριος, being possible another completion, Hellenized autochthonous or Greek-Oriental individuals established here. The small altar come together with the other epigraphical and sculptural findings dedicated at Tomis and inside its rural territory; first of all a votive altar found long ago also in Mihail Kogălniceanu, remembering an association of believers (sacrati dumii) (ISM II, 160), dedicated probably to Cybele; the two inscriptions make up evidence of an important cult place of the Frigian goddess situated in the Tomitan territory.

II 1. Milestone found at 1.2 km S.V. from Mihail Kogălniceanu, item preserving rather well an inscription (a) from the Tetrarchy period (293-205 A.D.). The milestone can come from the semita Tomis – vicus Clementianensis (Mihail Kogălniceanu) - vicus Hi... (Dorobanțu) - Capidava (in the last three settlements there appeared milestones from the period above mentioned); but there can not be excluded the possibility the milestones have been brought at Mihail Kogălniceanu from the seaside road ;it was rebuilt at that time as the other roads in the province of Scythia. The inscription b preserved fragmentary in the upper part of the milestone, where there can be seen the imperial name Fl(avius), seem to prove the was re-used in the 4th century A.D.

II 2. The second milestone was found in the Southern part of the commune Mihail Kogălniceanu and it still preserves only some letters. On their basis it can be seen briefly

the imperial name *Valerius*, suggesting the assignement of the milestone also in the Tetrarchy period.

III 1. *Funerary stela appeared in the Roman settlement at 1.5 km from Palazu Mic (Mihail Kogălniceanu commune), item considered among the funerary stele type 1, form Ia, variant 1, according to a recent classification of the funerary stele in the Province Moesia Inferior (S. Conrad). The fragmentary inscription written in Latin is to be added to other epigraphical findings in the area, confirming the presence of some civilian and military elements in the 2nd-3rd A. D.*

III 2. *Lime Danubian type funerary stela, found in the settlement in the Northern area of Palazu Mic. The item preserves only the relief register and probably is included in type III, form III in the above mentioned classification about the Roman stele. The sculptural area (separated from the lower one by a spiral creeping stalk pattern) is placed in a niche, having on its basis a simple border, side pilasters with Corinthian capitels (very damaged), supporting an architrave. The scene is the well-known funerary banquet, with three persons on kline, two men and a woman, the second woman sitting beside on a cathedra with curved back; in front, in the centre, mensa tripes loaded with food, and beside, the ordinary servant seems to have a rhyton in his hand. The scene is similar to the funerary banquets represented at Tomis („the Tomitan scheme”), as well as some similarities in the general presentation (kline with its back curved to the exterior) at Histria, consequence of the artistical interferences between the two Pontic towns in the 2nd-3rd century when it is the dated the present stela.*

Semnalate doar în anii precedenți, piesele pe care le prezentăm provin din descoperiri întâmplătoare, urmare a lucrărilor agricole și edilitare din zona localităților Mihail Kogălniceanu și Palazu Mic (jud. Constanța), unde au fost identificate așezări antice¹.

Descoperirile mai vechi de la Mihail Kogălniceanu și împrejurimi au determinat localizarea în acest perimetru al *vicus-ului Clementiani*, în principal pe baza unei inscripții funerare latine, pe care este notat toponimul², consemnat și în alte două rânduri în inscripții votive reutilizate în zidurile cetății *Ulmetum*³, dovadă a importanței așezării rurale amintite mai întâi.

În ultimii ani au apărut la Mihail Kogălniceanu și în apropiere și alte materiale epigrafice și sculpturale, diferite piese litice de utilitate casnică, dar și ceramică, monede romane și coloniale, prezentate acum într-o colecție locală⁴; a

¹ În *Lista monumentelor istorice* din MO din 16 iulie 2004, nu figurează așezarea romană din SV localității Mihail Kogălniceanu; se regăsesc, în schimb, obiective arheologice aflate în satele din jur: nr. 417 – așezare din sec. I-IV p. Chr., în apropierea fostei Ferme de animale a IAS, la V de capătul de NV al lacului Tașaul (sat Sibioara, com. M. Kogălniceanu); 418 – tumuli de epocă antică în perimetrul satului Sibioara; despre Palazu Mic, vezi *infra* n. 53 și 54.

² CIL III, 7565 = ISM II, 191 (*vicus Clementianus* sau *vicus Clementianum*; asupra localizării satului la Mihail Kogălniceanu, vezi și *infra* nota 9).

³ DORUȚIU-BOILĂ, ISM V, p. 117 și nr. 92-93, localizează *vicus Clementianensis* în apropiere de *Ulmetum*; inscripțiile sunt cuprinse și în ISM II, 134 și 136.

⁴ Piesele au fost recuperate de-a lungul timpului de către W. Wisoșenschi, profesor de istorie la Mihail Kogălniceanu, care a alcătuit o colecție particulară, adăpostită acum în parte în expoziția Fundației culturale „Mușata armână” și a „Muzeului Gheorghe Celea”,

fost identificată, de asemenea, o așezare romană la SV de comună, ansamblul descoperirilor pledând pentru localizarea în această zonă a *vicus*-ului *Clementianensis*⁵, care a făcut probabil parte din teritoriul tomitan.

Cu speranța că și alte materiale din colecția amintită vor fi pe viitor obiect de studiu, ne oprim de această dată asupra unei inscripții votive, a doi stâlpi miliari și a două piese funerare.

I *Inscripție votivă.*

1. Piesă fragmentară din calcar poros, ruptă pe latura dreaptă și la bază, descoperită întâmplător la Mihail Kogălniceanu. Dimensiuni: î. = 0,295 m; l. = 0,29 m; gr. = 0,30 m (în dreptul chenarului); î.l. = 0,04-0,05 m. Fig. 1.

Literele au fost clar imprimare, fără să fie săpate adânc*: *alpha* are baza mediană dreaptă, *my* este redat cursiv, *omega* are formă lunară și, tot astfel, *epsilon* și *sigma*; literele din r. 5, deși deteriorate la bază, se disting cu ușurință: COYPI... După scris, inscripția datează din sec. III p. Chr. și se poate întregi astfel:

Αγαθ[ῆ]
τύχη.
Μητροῖ Θε-
ῶν εὐχαρι-
στήριον
Σοῦρι[ς?]
[.....]
[ἀνέθηκεν].

În traducere:

Noroc bun! Mamei Zeilor drept mulțumită, Suris.....[a consacrat <acest monument>].

Micul altar pus drept prinos (εὐχαριστήριον)⁶ zeiței Cybele, conține numele dedicantului (-ei) în finalul textului*; din păcate acesta se păstrează fragmentar, fiind posibil să fie completat: Σοῦρις, nume întâlnit în mai multe rânduri în Thracia⁷ sau eventual, Σούριος, fără să excludem și o altă întregire⁸, nume urmat probabil de patronimic și de verb.

din aceeași localitate.

⁵SUCEVEANU 1977, p. 51, n. 222; BĂRBULESCU 2001, p. 51-52.

* Calitatea calcarului și expunerea îndelungată a piesei în aer liber au dus în timp la deteriorarea literelor. Am utilizat aici o înregistrare foto mai veche a inscripției aflată la Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța, clișeu nr. 16172.

⁶ Vezi, de exemplu, ISM II, 125, 151, 157, 159, 162, 163, 451; ISM I, 107, 123, 357; ISM III, 67, 68 A, 81, 89, 90, 91, 239; IGB I², p. 480 (*indices*).

** Rândurile 3-5 cuprind 7-8 litere.

⁷IGB III/1, 963 (Σουρις Αυλουπορ[εος]; 1392 (Σουρις Δινιο[υ]); III/2, 1690 (Σουρις Αυλουζενος; Σουρις Βριγκαζερεος; Σουρις Δολους Παντάς); 2337 ([Σ]ουρις [Μ]εστικενθος; Σουρις [Μ]οκατραλις) etc.

⁸SEG, 15:469 (Σούριος); IG VII, 1395, 3201, 3377 etc. (Σουρίνα); IG II², 11245 + AE 1968, p. 195-196 (Πουπία Συρίνα); SEG 6:721 (Σουρίνας); Surlacus (Συριακός), Surilla (Σύριλλα), Surinus (Συρίνος) și altele sunt frecvent atestate în toate provinciile Imperiului Roman; sunt derivate de la Surus (întâlnit la italice, celți, illiri, traci și semiți, vezi RUSSU, 1969, p. 250-251; idem 1967, p. 124; SANIE 1981, 219; 240-241 (asupra semnificației

Cele trei inscripții latine care atestă *vicus Clementianensis*, completate până acum de tot atâtea descoperiri epigrafice în limba greacă, provenite de la Mihail Kogălniceanu, dovedesc prezența unor traci cu nume pe cale de romanizare, civili romani, dar și orientali și greci cu nume romanizate, constatându-se totodată influența greacă, urmare, cu siguranță, a apropierii Tomis-ului. Prosopografia din această așezare⁹ (și împrejurimi), legăturile cu zona orientală a imperiului, explică apariția unei inscripții închinată Mamei Zeilor, dedicația putând să aparțină unui localnic grecizat sau eventual greco-oriental, cu rezerva impusă de numele fragmentar, sau unei adorante din aceeași comunitate (ținând seama de rolul femeilor în practicarea cultului); se adaugă, desigur, faptul că similitudinea onomastică și elementele religioase¹⁰ nu sunt întotdeauna suficiente pentru a stabili apartenența etnică (sau proveniența) a unei persoane.

Cum s-a precizat în mai multe rânduri, cultul Cybelei a pătruns de timpuriu, din sec. VI a. Chr., în coloniile grecești din bazinul Mării Negre, simultan pe litoralul nordic și vestic, sub influența factorului ionian¹¹.

Limitându-ne aici la descoperirile de la Tomis și din împrejurimi, mai ales asupra celor epigrafice, printre primele dovezi care atestă cultul zeiței frigiene se numără decretul de instituire a pazei formate din 40 de bărbați de elită, document datând probabil de la sfârșitul sec. al II-lea a. Chr., unde sunt menționate divinitățile care primeau ofrande în fiecare an pentru mântuirea orașului: Μητήρ Θεῶν și Διοσκόροι¹². Din epoca romană¹³, deosebit de sugestivă este o bază de statuie cu inscripție, ridicată de autoritățile metropolei Tomis, pentru Sossia Africana, soția lui Quietus, fostă preoteasă a Mamei Zeilor (ἱεροσαμένη μητρί Θεῶν), care și-a depășit predecesoarele [întru preoție], completând podoabele zeiței cu ofrande de aur - în semn de prețuire¹⁴.

Interesează deopotrivă fragmentul de *aedicula* votivă, descoperit în apropierea Tomis-ului, înfățișând-o pe Cybele pe tron între doi lei (se păstrează doar unul), în postura de mamă îndurătoare și stăpână a tuturor [Μήτηρ] ἐπήκοος καὶ [παν]τῶν δέσπο[ινα]¹⁵.

Dedicația prezentată acum ne atrage cu atât mai mult atenția, cu cât tot la Mihail Kogălniceanu s-a găsit un altar¹⁶, pus în numele și pentru membrii unei asociații (*sacrați dumi*), închinată probabil Cybelei¹⁷, de către Aurelius Valerianus,

numelui). LGPN I-IV, *indices*, pentru numele amintite transcrise cu *ou* sau *v*; pentru această alternanță în numele proprii trace, vezi MIHAILOV 1943, p. 45-46, 3.

⁹Supra, n. 2-3; adaugă, ISM II, 331, 381; p. 166-167 și 218; SUCEVEANU 1977, p. 90; BĂRBULESCU 2001, p. 153; vezi și *infra*, n. 16-18.

¹⁰CURCĂ, ZUGRAVU 2005, p. 313-317.

¹¹ALEXANDRESCU-VIANU 1980, p. 261-265; 1990, p. 219-222; 2000, p. 41; OPPERMANN 2004, p. 40; vezi și BUZOIANU, BĂRBULESCU 2008.

¹²ISM II, 2, r. 38 (în dativ).

¹³ISM II, 145 (sec. II-III p. Chr.) = ISM III, 247 (loc de descoperire neprecizat, în împrejurimile Mangaliei): „*Matri Deorum [Magnae] ...*” (sec. II- III p. Chr.); CCCA VI, 449.

¹⁴ISM II, 72 (sec. II-III p. Chr.); CCCA VI, 437; NENNINGER 2005, p. 201, n. 16 și p. 207, cat. 57.

¹⁵ISM II, 146 (sec. II-III p. Chr.); BORDENACHE 1969, p. 36, nr. 55; CCCA, VI, 440.

¹⁶ISM II, 160 = CCCA, 454 = TACHEVA-HITOVA 1983, p. 78-80, nr. 14 (indică drept loc de descoperire *Tropaeum Traiani!*).

¹⁷Pentru δούμος = *dumus*, vezi VULPE 1964, p. 411-417; PIPPIDI 1969, p. 229-233 (care

părintele colegiului (*pater dumi*) și Flavia Nona, mama colegiului (*mater dumi*), prin îngrijirea stegarului asociației (*vixillarius*), Dionusius, orientali romanizați, care se închină zeiței frigiene, într-un loc de cult cu siguranță cunoscut în această zonă¹⁸.

Din vremea Tetrarhiei menționăm monumentul votiv consacrat Marii Mame a Zeilor de către „*Aur(elius) Firminianus v(ir) p(erfectissimus) dux limit(is) prov(inciae) Scyt(hiae)*”¹⁹, dovadă a longevității cultului Cybelei.

Mărturiilor epigrafice de la Tomis, de la sfârșitul perioadei elenistice, până la începutul epocii romane târzii, li se adaugă o serie de reprezentări figurate²⁰, între care unele găsite în teritoriul rural, precum statuia Cybelei pe tron descoperită la Tuzla²¹ și un basorelief la Nisipari²², încadrate stilistic în sec. II-III p. Chr.²³. Imaginea zeiței apare deopotrivă pe monedele tomitane, de la Commodus la Philippus Iunior²⁴ și pe reprezentări ceramice²⁵ (ultimele au fost descoperite în morminte, dovadă a legăturilor zeiței cu lumea subpământeană).

În contextul religios al epocii romane, când cultele orientale, urmare a doctrinei și formelor de manifestare, își dispută sufletele credincioșilor²⁶, cel al Cybelei, cu o vechime considerabilă, își păstrează atractivitatea²⁷; în primele secole ale erei noastre, era una din religiile de mânuire care se bucura „de o favoare tot atât de mare ca misterii lui Dionysos sau Mithra”²⁸, până la triumful creștinismului.

Într-adevăr, la Tomis o întâlnim pe Cybele mai ales reprezentată singură (cu simbolurile și în atitudinea caracteristice), o dată înconjurată de *Coribanți* în dans²⁹ sau, ca în întreg imperiul, alături de Attis³⁰; pe câteva monumente din zona vest-pontică, inclusiv de la Tomis și împrejurimi, Cybele îl însoțește pe Heros

nu exclude adorarea în teritoriul tomitan a zeiței iraniene Anaitis); STOIAN, ISM II, p. 189; SUCEVEANU 1977, p. 126; MOGA 2007, p. 143, n. 20-26.

¹⁸ SUCEVEANU, BARNEA 1991, p. 90 și 132 (Cybele sau Anaitis); BĂRBULESCU 2001, p. 153-154 și 267, n. 304; nu poate fi exclusă posibilitatea ca altarul să fi fost adus din Tomis, respectiv colegiul să fi funcționat în metropola Pontului Stâng, unde dovezile de adorare a Cybelei sunt mai numeroase (vezi la noi notele 12-19); adaugă, ISM II, 83, tot de la Tomis, o inscripție onorifică pusă de o asociație de dendrofori, care avea următorii magistrați: *ἱερεὺς, πατήρ, ἀρχιδενδροφόροι, μήτηρ, ἀρχιραβδουχῖσα* (198-201 p. Chr.).

¹⁹ IGLR, 2 = ISM II, 144; CCCA VI, 435; NENNINGER 2005, p. 207, cat. 55.

²⁰ Pentru primele reprezentări de epocă elenistică, vezi BORDENACHE 1969, nr. 47, 53, pl. XXII, XXIV și eventual nr. 52, pl. XXIV. Pentru piesele de epocă romană, vezi COVACEF 2002, p. 150-154; NENNINGER 2005, p. 201, n. 17 și p. 206, cat. nr. 24-31; p. 208, cat. 66.

²¹ SLOBOZIANU 1959, p. 745-746 și fig. 8/2 (sec. II-III p. Chr.).

²² COVACEF 2001, p. 825 și p. 831, fig. 1 (sec. II p. Chr.).

²³ ALEXANDRESCU VIANU 2000, p. 41; COVACEF 2002, p. 151 și urm.; NENNINGER 2005, p. 201-204 (asupra tipurilor iconografice care circulă în epoca romană).

²⁴ IACOB 2003, p. 301-326.

²⁵ CHERA 1997, p. 228 și 232, fig. 9.

²⁶ CUMONT 1929, *passim*; TURCAN 1998, *passim*.

²⁷ VERMASEREN 1997, *passim*; TURCAN 1998, p. 43-90.

²⁸ Cf. PIPPIDI 1969, p. 227.

²⁹ COVACEF 2001, p. 825 și p. 831, fig. 2 (sec. II-III p. Chr.).

³⁰ BORDENACHE 1969, p. 36-37, nr. 56, pl. XXV; vezi și ISM II, 119; CCCA VI, 439; NENNINGER 2005, p. 201, n. 20 și p. 206-207, cat. 29 și 54.

(Cavalerul Trac)³¹, după cum constatăm prezența sa pe un crater ceramic din sec. I p. Chr.³², într-o reprezentare culturală complexă, destinată lui Dionysos, zeița fiind asociată întotdeauna în mistere acestui zeu³³.

Inscripția de față, închinată Mamei Zeilor, ne poate sugera divinitatea adorată de *sacrati dumi*, caz în care ne-am afla într-un loc cunoscut al cultului metroac din teritoriul tomitan, în *vicus Clementianensis*, în a doua jumătate a sec. al II-lea și prima parte a celui următor (epoca Severilor), de când datează majoritatea monumentelor închinată Cybelei din provincia Moesia Inferior³⁴.

II Stâlpi miliari.

1. În contextul mai larg al măsurilor administrative și militare din perioada Tetrarhiei, rețeaua rutieră a provinciei Scythia a stat permanent în atenția autorităților imperiale. Operațiunea de refacere a căilor de comunicație principale din regiune³⁵ este ilustrată de numeroși stâlpi miliari apăruiți pe linia Dunării, pe drumul litoral și chiar în interiorul provinciei³⁶. În această ultimă categorie se numără câțiva miliari care pot fi raportați la drumul central dobrogean³⁷, fără să excludem posibilitatea ca unele exemplare să marcheze și căile de acces secundare, cum ar fi stâlpii de la Valea Dacilor și Medgidia, pentru *semita Tomis-Axiopolis*³⁸ sau cel de la Crângu³⁹, plasat pe drumul ce lega *Tropaeum Traiani*⁴⁰ de *Durostorum*. Apariția a doi stâlpi miliari la Mihail Kogălniceanu (*vicus Clementianensis*), atrage atenția din nou asupra căilor de acces secundare.

Primul *milliarium* a fost descoperit la circa 1,2 km. SV de Mihail Kogălniceanu (la vest de pădure), în cuprinsul unei așezări romane.

Stâlpul din calcar galben cu numeroase porozități este rupt la ambele capete. Dimensiuni: î. = 0,80 m; d. = 0,40 m; î.l. = 0,04-0,05 m. Fig. 2 a-c.

Fragmentul de stâlp miliar ne permite să identificăm o inscripție *a* din perioada Tetrarhiei (293-305 p. Chr.) și urmele unei inscripții *b*, în partea de sus a textului, nesigur datată.

a) Spărturile de la suprafața stâlpului, inclusiv cele din porțiunea scrisă*, vor

³¹CCET IV, p.15 și nr. 37, 35, 91; OPPERMANN 2006, p.296 și cat. 14, 945-946; NENNINGER 2005, p. 201, n. 19 și p. 207, cat. 42-44.

³²Piesa, comunicată în urmă cu câțiva ani, urmează să fie prezentată pe larg de descoperitori, Tr. Cliante și Gh. Papuc.

³³ALEXANDRESCU VIANU 2007, p. 221-223, fig. 1-5.

³⁴NENNINGER 2005, p. 204.

³⁵HOLLENSTEIN 1975, p. 37-38; BARNEA 1997, p. 29-43; BĂRBULESCU, CÂTEIA 1997, p.183-197.

³⁶PANAITE, ALEXANDRESCU 2009, p. 429-455.

³⁷Asupra acestui drum vezi DID II, harta II; SUCEVEANU, BARNEA 1991, p. 291, fig. 21; BĂRBULESCU, CÂTEIA 1997, p. 194-195, fig. 8.

³⁸*Ibidem*, p. 196.

³⁹PANAITE, ALEXANDRESCU 2009, p. 432-433 și fig. 2-3; miliarul a fost pus pe drumul secundar de la *Callatis* la *Durostorum*, care trecea prin Plopeni (fost Cavaclar), Petroșani, *Tropaeum Traiani*, Urluia, Crângu (fost Caramat) și Ion Corvin (fost Cuzgun).

⁴⁰PANAITE 2006, p. 63-71: fragment de stâlp miliar - *Tropaeum Traiani* (293-305 p. Chr.); vezi și PETOLESCU 2007, p. 386-387, nr. 1227 (care propune 286-293 p. Chr.). Miliarul poate proveni de pe drumul median din provincie sau de pe *semita* amintită (*supra* n. 39).

*Vezi în acest sens rândurile 1 și 2.

fi determinat transcrierea textului în jumătatea inferioară a bornei**.

În r. 1, după cunoscuta abreviere IMPP, urmează dublu C (ultima literă este aproape ștersă), care fie îi indica pe cei doi *Caesares****, fie titlul amintit și *praenomen*-ul C(aius) al lui Diocletianus (în acord cu numele coregentului său transcris cu *praenomen*); abrevierea *nomen*-lui imperial AVREL(ius) este bine cunoscută⁴¹; în r. 4, *cognomen*-ul Maximianus (în dativ) este aproape șters; în r. 5, litera N este dublată în ligatură în epitetul *invict(is)*; abrevierea AVGG de la sfârșitul rândului se distinge în parte; în r. 7, după VAL se văd urme neclare de litere; tot astfel, în r. 8, în spărtura de la baza stâlpului, se observă resturi de litere, mai sigur fiind O. Cuvintele abreviate sunt urmate de semne despărțitoare.

Textul *a*, bine păstrat în partea stângă și șters la finalul rândurilor****, se întrește astfel:

- 1 Imp(eratoribus) C(aesaribus) C(aio) [A]urel(io) Val(erio)
 Diocletiano et
 M(arco) Aurel(io) Val(erio)
 Maxi[m]i[ano]
- 5 invict(is) Aug(ustis) [et]
 Fl(avio) Val(erio) Constantio
 et G[a]l(erio) Val(erio) [Maxi-]
 [miano n]o[b(ilissimis) C(aesaribus)]⁴²
 [m(ilia) p(assuum)].

„Împăraților cezari Caius Aurelius Valerius Diocletianus și Marcus Aurelius Valerius Maximianus, neînvingătorii augusti și lui Flavius Valerius Constantius și Galerius Valerius Maximianus, nobilii cezari. [...mii de pași]”.

Fragmentarea piesei face necunoscută distanța în MP notată pe această bornă.

b) Din inscripția *b*, plasată în partea superioară a stâlpului, pot fi indicate doar câteva litere:

C FL CAE

După forma neîngrijită a scrierii și recunoașterea numelui imperial *Flavius* (abreviat), presupunem o eventuală reutilizare a stâlpului în sec. IV p. Chr.

2. Cel de al doilea stâlp miliar, descoperit întâmplător la Mihail Kogălniceanu,

**Nu putem exclude ca acest fapt să fi fost determinat de existența în partea superioară a bornei a unei inscripții mai vechi, acum greu de identificat (vezi comentariul asupra textului *b*).

***O asemenea abreviere apare chiar la *Tomis*, IGLR, 3, r. 2: [im]p(eratorum) C(aesarum duorum) C(ai)....

⁴¹ Vezi IGLR, 83 (Dorobanțu); 84 (*Callatis*); 167 (Mihai Viteazu); 190 (Rasova) etc.

**** Urmare probabil a expunerii pietrei pe această parte în timpul refolosirii.

⁴² Lectura r. 8 rămâne nesigură; vezi pentru abrevierea utilizată IGLR, 231, r. 8-9 (*Carsium*): „nob(ilissimis) C(aesaribus); tot acolo, 232: [....n(o)b(ilissimis) C(aesaribus)....etc.

spre S comunei, în cartierul tătăresc, atrage din nou atenția asupra acestui punct rutier. Dimensiuni: $\hat{i} = 0,80$ m; $d = 0,35$ m; $\hat{i}.l. = 0,04$ m; Fig. 3 a-c.

Pe bornă se disting câteva litere din trei rânduri, după cum urmează:

A
VAL
N

Numele *Valerius* identificat în r. 2 nu exclude menționarea unuia dintre împărații primei Tetrarhii; după dispunerea literelor pe stâlp poate fi vorba de Maximianus, caz în care miliarul ar aparține seriei amintite mai sus, iar textul se poate întregi pe baza analogiei cu exemplarul precedent:

[Imp(peratoribus) C(aesaribus) C(aio) Aurel(io) Val(erio)]

[Diocleti]a[no et]

[M(arco) Aurel(io)] Val(erio)

[Maximia]n[o]

.....

De la Corbu, drumul litoralului înconjura lacul Tașaul pe la NV⁴³. În cazul stâlpilor de la Mihail Kogălniceanu, ținând cont de apropierea litoralului (și a *Tomis*-ului), nu putem exclude transportul lor de pe acest drum, pietrele, cum s-a observat mai demult, erau *călătoare* încă din antichitate⁴⁴. Artera litoralului a fost refăcută în perioada Terarhiei pe diferite segmente, cum ne dovedesc miliarii de la Mihai Viteazu⁴⁵, Corbu (2 exemplare)⁴⁶ și *Callatis* (2 piese)⁴⁷, ca să rămânem în regiunea noastră.

Utilizarea căilor de acces secundare, dovedită de apariția unor stâlpi miliari în interiorul provinciei, pledează mai degrabă pentru plasarea miliarilor de la Mihail Kogălniceanu pe *semita Tomis-vicus Clemenianensis-vicus Hi...* (Dorobanțu)⁴⁸ și *Capidava*⁴⁹, în ultimele trei localități descoperindu-se stâlpi din perioada Tetrarhiei.

Legătura dintre *Tomis*, capitala provinciei Scythia, cu linia Dunării se făcea prin mai multe căi secundare; drumul de la *Tomis* spre NV⁵⁰, înspre *Capidava* este

⁴³ SUCEVEANU 1977, p. 119, n. 100 și fig. 3, harta 2; o părere contrară la ARICESCU 1975, p. 320-321 și n. 46.

⁴⁴ PIPPIDI 1988, p. 166-172.

⁴⁵ IGLR, 167: a) 305; b) 324-326 p. Chr.

⁴⁶ IGLR, 82: a) 293-305; b) 360-363 p. Chr.; BĂRBULESCU, CÂTEIA 1997, p. 190-195, nr. 3 și fig. 6-7.

⁴⁷ IGLR, 84 = ISM III, 196; ȘTEFAN 1984, 95-100, fig. 1-5. BĂRBULESCU, BUZOIANU, COVACEF 2008, p. 177-179, nr. 4 și fig. 4 a-c.

⁴⁸ IGLR, 83, p. 127: „Stâlp miliar din calcar, descoperit în cimitirul turcesc. După CIL, III, ar fi fost adus de pe țărmul mării”. La Dorobanțu, unde se localizează *vicus Hi...*, se intersectează drumul median din provincie cu *semita* amintită *Tomis-Capidava*; asupra acestui sat, vezi BĂRBULESCU 2001, p. 111-112, n. 850-853.

⁴⁹ BĂRBULESCU, BUZOIANU, COVACEF 2008, p. 173-177, nr. 3, fig. 3 a-b.

⁵⁰ CRĂCIUN 2008, p. 359-360 și fig. 5 a-f, identifică pe baza fotografiilor aeriene și a altor date drumul de la *Tomis* (cartierul Anadolchioi), către nord - nord-vest, pe o distanță de aproape 9 km. Pe acest segment de drum a fost plasat probabil miliarul din anul 200 p.

posibil să fi urmat traseul amintit, cu rezerva impusă de descoperirea întâmplătoare a stâlpilor de la Mihail Kogălniceanu și Dorobanțu⁵¹ și semnificația miliarului de la Capidava pentru drumul *limes*-ului dunărean refăcut în perioada Tetrarhiei⁵².

III. Piese funerare.

1. Ultimele două piese asupra cărora ne oprim au fost găsite în apropierea localității Palazu Mic (jud. Constanța), în raza căreia au fost semnalate mai demult urme antice, acum greu de identificat, precum „templu al Minervei” sau „basorelief al lui Hercules”⁵³. Aceste informații sunt completate mai de curând de identificarea unei așezări, la 1,5 km N de localitate, în punctul Valea Seacă, unde au fost recoltate diferite materiale romane: fragmente ceramice, fibulă, chei, monede coloniale și imperiale din sec. I-III p. Chr.⁵⁴, zonă din care provin și cele două monumente funerare prezentate mai jos.

1. Stelă rectangulară din calcar poros, ruptă în partea stângă și la bază. Dimesiuni: î. = 0,65 m; l. = 0,54 m (în dreptul frontonului) și gr. = 0,26 m; î.l. = 0,05 m. Fig. 4 a-c.

Stela are în partea superioară un fronton triunghiular și acrotere trasate ca simple ornamente; în mijlocul frontonului apare o rozetă, redată mai lejer. Piesa se încadrează între stelele romane din provincia Moesia Inferior, *de tipul I, forma I a, varianta 1*, după o clasificare recentă a acestora⁵⁵, cu monumente apărute în diverse centre, inclusiv la Tomis, în sec. II-III p. Chr.⁵⁶, de când datează și exemplarul de față.

Pe chenarul de jos al frontonului se distinge cunoscuta formulă *DM*, iar în câmpul inscripției urmele unor litere, a căror lectură rămâne nesigură:

D(is) M(anibus)

IV S

IV

Literele sunt prea puține pentru a putea completa sigur vreun nume; finalul unui *nomen*,...*iu[s]*, urmat de un *cognomen* care începea cu *S*..... și apoi în r. următor eventual ...*iu[s]*, arată că textul a fost redactat în nominativ*.

Chr., pe care figurează II *m.p.*, stâlp descoperit în cartierul constănțean amintit, unde se localizează *vicus Turris Muca...*, vezi BĂRBULESCU-MUNTEANU, RĂDULESCU 1980, p. 145-146, nr. 2 și fig. 2 a-c.

⁵¹ Vezi *supra* n. 48; se adaugă și faptul că așezările rurale amintite încetează să mai fie atestate epigrafic în perioada discutată.

⁵² PANAITE, ALEXANDRESCU 2009, p. 436-439, nr. 5-9 și *supra* n. 49.

⁵³ TIR, L 35, p. 56, *s.v.* Palazu Mic.

⁵⁴ BĂRBULESCU 2001, p. 45 și 54 (cu unele corecturi aduse în textul de față asupra provenienței stâlpilor miliarî (*supra*, II 1-2) și a imaginii de pe frontonul stelei funerare (III, 1); vezi și *Lista monumentelor istorice* din MO, 16 iulie 2004, nr. 373; așezare, sat Palazu Mic, com. M. Kogălniceanu, „La pământul galben”, la 1 km NV de podul șoselei Constanța-Tulcea (sec. I-III p. Chr.); vezi și *infra* n. 60.

⁵⁵ Cf. CONRAD 2004, p. 41-43.

⁵⁶ *Ibidem*, catalog nr. 168-169 (-172) (Tomis); 192-193 (Histria); 226 (Troesmis) etc.

* Numele sunt amintite în partea centrală a inscripției, fiind mai puțin probabil să fie vorba de dedicant.

Apariția unei inscripții latine la Palazu Mic confirmă prezența romană în această zonă, cum observăm și în așezările identificate la Târgușor⁵⁷, Sibioara⁵⁸, elemente civile și militare⁵⁹ și la Mihail Kogălniceanu, ca să ne oprim numai la acest spațiu mai apropiat localității amintite⁶⁰.

2. Cea de a doua piesă de la Palazu Mic este o stelă fragmentară de tip danubian⁶¹, care conservă doar registrul reliefului; dimensiuni: î. = 0,95 m; l = 0,94 m; gr = 0,28-0,32 m. Fig. 5 a-b. Câmpul sculptural este adâncit într-o nișă, având la bază un chenar drept, pilaștrii laterali cu baza marcată prin linii incizate (se păstrează în întregime cel din stânga) și capitele corintice în partea de sus (mult deteriorate), ce susțin o arhitravă simplă. Relieful era despărțit de câmpul inscripției de un motiv spiralat - vrej (conservat doar în partea stângă jos). Registrul conține scena banchetului funerar, respectiv două personaje masculine semialungite pe *kline*, aceasta redată cu spătar recurbat spre exterior și picioare cu muluri; bărbații se sprijină pe cotul stâng pe o pernă și aduc mâna în față, spre un obiect, acum greu de identificat. Cel de al doilea personaj cuprinde cu mâna dreaptă umerii unei femei, redată cu chiton vălurit pe bust; ea ține în față, cu ambele mâini unul din produsele servite; toate portretele sunt deteriorate. Tot astfel, se distinge greu, femeia aflată în stânga patului (dreapta imaginii), așezată pe o *kathedra* cu spătar curbat și jos pe un taburet, acum deteriorat; personajul feminin este văzut pe trei sferturi, poartă voalul pe cap și ține mâna stângă îndoită. În centrul imaginii *mensa tripes*, cu picioarele curbate având sus capete de lei; pe masă se văd, pe tăblia rotundă, urmele unor alimente. În stânga reliefului se află un servent cu tunică scurtă, care întinde spre masă se pare un *rhyton*⁶².

Scena descrisă redă una din schemele banchetului funerar⁶³, cu două personaje masculine pe *kline* și soțiile acestora așezate în dreapta și stânga lor, imagine întâlnită de timpuriu la Tomis, pe stela lui T. Valerius Germanus din Pessinus, *imaginifer* al legiunii a VII Claudia Pia Fidelis (56/ 57- 86)⁶⁴; modelul

⁵⁷ SUCEVEANU 1977, p. 51, n. 245; BĂRBULESCU 2001, p. 52- 54, n. 238 -247.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 51 și *supra* n. 1.

⁵⁹ Inv. 33601 MINAC (Târgușor, inscripție latină inedită): veteran al legiunii a V-a Macedonica (sec. III p. Chr.); vezi și un alt veteran din aceeași legiune atestat într-o epigrafă greacă descoperită la Sibioara, ISM II, 442 (sfârșitul sec. III p. Chr.).

⁶⁰ Localitatea Palazu Mic a fost plasată atât în teritoriul tomitan, vezi SUCEVEANU 1977, p. 51 și fig. 1; BĂRBULESCU 2001, p. 54 și fig. 2 cât și în cel histrian (*ibidem*, p. 45). Dacă râul *Calabaeus* (Casimcea), amintit în horothesia histriană, constituie granița de vest a acestui teritoriu (vezi ISM, I, 67, 68 și discuția la AVRAM 1990, p. 11-14; SUCEVEANU 1998, p. 158-159), atunci Palazu Mic, situat la est de acest râu, posibil să fi făcut parte din teritoriul histrian. În acest din urmă sens, ALEXANDRESCU *et alii* 1986, p. 243, nr. 1 și 2 și hărțile 1 și 6.

⁶¹ Vezi ALEXANDRESCU 1985, p. 58 și urm.; CONRAD 2004, p. 48-49, pl. 12; 17; 100-110: *tipul III, forma III a*, în care pare a se încadra și piesa de față.

⁶² Vezi *rhyton* pe un monument funerar din Dacia, de la Gilău, cf. ȚEPOSU MARINESCU 1982, p. 128, nr. 108.

⁶³ Asupra acestei vechi scheme grecești în Moesia Inferior, vezi ALEXANDRESCU-VIANU 1977, p. 139-166; CONRAD 2004, p. 57-70, cap. 7, 1-4 (bibliografia).

⁶⁴ ISM II, 169; BORDENACHE 1965, p. 260 și 261, fig. 6; ALEXANDRESCU-VIANU 1977, p. 151-153, fig. 8/1 („*schemă tomitană*”); CONRAD 2004, p. 62-63 și cat. 128 încadrează forma B1, varianta 1 în grupa Capito (*ibidem*, p. 61-62 și cat. 126).

banchetului funerar este transpus apoi în diverse variante pe stelele romane din sec. II-III p. Chr.⁶⁵, perioadă din care datează și piesa de față, expresie a interferenței artistice între cele două centre vest-pontice, Tomis și Histria⁶⁶.

Inscripția votivă de la Mihail Kogălniceanu și cele două piese funerare de la Palazu Mic, aduc noi dovezi pentru cunoașterea vieții provinciale romane în spațiul vest-pontic, în domeniul religios și artistic, urmare a integrării depline a mediului rural în circuitul de valori spirituale din regiune.

În sfârșit, remarcăm importanța din colecția amintită de la Mihail Kogălniceanu, a celor doi stâlpi miliari, mărturii concrete ale unei rețele rutiere aflate în plină refacere în epoca Tetrarhiei, cum s-a subliniat în câteva rânduri în ultima vreme.

BIBLIOGRAFIE

ALEXANDRESCU *et alii* 1986 – Em. Alexandrescu, Al. Avram, O. Bounegru, C. Chiriac, *Cercetări perieghetice în teritoriul histrian* (II), *Pontica* 19 (1986), p. 243-252.

ALEXANDRESCU-VIANU 1977 – M. Alexandrescu-Vianu, *Le banquet funéraire sur les stèles de la Mésie Inférieure: schémas et modèles*, *Dacia* NS 21 (1977), p. 139-166.

ALEXANDRESCU-VIANU 1980 – M. Alexandrescu-Vianu, *Sur la diffusion du culte de Cybèle dans le bassin de la mer Noire à l'époque archaïque*, *Dacia* NS 24 (1980), p. 261-265.

ALEXANDRESCU 1985 – M. Alexandrescu Vianu, *Les stèles funéraires de la Mésie Inferior*, *Dacia* NS 29 (1985), p. 57-79.

ALEXANDRESCU VIANU 1990 – M. Alexandrescu Vianu, *Nouveaux documents concernant le culte de Cybèle à Istros*, *Dacia* NS 34 (1990), p. 219-222.

ALEXANDRESCU VIANU 2000 – M. Alexandrescu Vianu, *Histria IX. Les statues et les reliefs en pierre*, Bucarest-Paris, 2000.

ALEXANDRESCU VIANU 2007 – M. Alexandrescu Vianu, *Sur les mystères dionysiaques à Tomis*, *Dacia* NS 51 (2007), p. 221-226.

ARICESCU 1975 - A. Aricescu, *Drumul militar de la Noviodunum la Callatis în lumina itinerariilor antice*, *Pontica* 8 (1975), p. 315-329.

ARICESCU 1977 - A. Aricescu, *Armata în Dobrogea romană*, București, 1977.

AVRAM 1990 – Al. Avram, *Das histrianische Territorium in griechisch-römischer Zeit, în Histria. Eine Griechenstadt an der rumänischen Schwartzmeerküste* (P. Alexandrescu, W. Schuller, Hrsg.), *Xenia* 25, Konstanz, 1990, p. 9-45.

BARNEA 1997 - Al. Barnea, *Voies de communications au Bas-Danube, aux IV-e-VI-e siècles après J.-C.*, în *Études byzantines et post-byzantines* 3 (1997), p. 29-43.

BĂRBULESCU-MUNTEANU, RĂDULESCU 1980 - M. Bărbulescu-Munteanu, A. Rădulescu, *Stâlpi miliari inediți din Scythia Minor*, *Pontica* 13 (1980), p. 140-156.

⁶⁵ CONRAD 2004, cat. 139, 140 (*Tomis*); 207 = ALEXANDRESCU 2000, cat. nr. 212 (*Histria*, piesă adusă probabil din *vicus Quintionis* (Sinoe): câmpul reliefului este flancat de coloane cu capitele corintice; scena banchetului funerar urmează schema Tomis II etc.

⁶⁶ *Supra* n. 64-65; CONRAD 2004, cat. nr. 125-189 (*Tomis și teritoriul*); 190-211 (*Histria și teritoriul*); nu am aminti decât redarea patului cu spătar înalt, curbat spre exterior în formă de S, pe exemplare de la Histria (ALEXANDRESCU 2000, cat. 211, 214, 215 și pl. 86-87) și unele de la Tomis; vezi COVACEF 2002, p. 204 și urm. Pentru caracteristicile „schemei histriene” a banchetului funerar, vezi ALEXANDRESCU 1977, p. 156-158, fără ca piesa de față să se identifice întocmai cu aceasta.

BĂRBULESCU, CÂTEIA 1997 - M. Bărbulescu, A. Câteia, *Stâlpi miliari descoperiți în Dobrogea*, Pontica 30 (1997), p. 183-198.

BĂRBULESCU 2001 - M. Bărbulescu, *Viața rurală în Dobrogea romană (sec. I-III p.Chr.)*, Constanța, 2001.

BĂRBULESCU, BUZOIANU, COVACEF 2008 - M. Bărbulescu, L. Buzoianu, Z. Covacef, *Milestones from Dobrudja in the Collections of the Museum of National History and Archaeology Constanța*, Pontica 41 (2008), p. 169-187.

BORDENACHE 1965 - G. Bordenache, *Temi e motivi della plastica funeraria di età Romana nella Moesia Inferior*, II, Dacia NS 9 (1965), p. 253-281.

BORDENACHE 1969 - G. Bordenache, *Sculture greche e romane del Museo Nazionale di Antichità di Bucarest. I. Statue e rilievi di culto, elementi architettonici e decorativi*, Bucarest, 1969.

BUZOIANU, BĂRBULESCU 2008 - L. Buzoianu, M. Bărbulescu, *Représentations de Cybèle dans le site hellénistique d'Albești (départ. de Constantza)*, International Conference of Archaeology, Gods and Humans, Varna, 2008 (în curs de apariție).

CHERA 1997 - C. Chera, *Reprezentări mitologice în inventare funerare din Tomis (sec. I-IV d. Chr.)*, Pontica 30 (1997), p. 217-236.

CONRAD 2004 - S. Conrad, *Die Grabstellen aus Moesia Inferior. Untersuchungen zu Chronologie, Typologie und Ikonographie*, Leipzig, 2004.

COVACEF 2001 - Z. Covacef, *Les cultes thraco-phrygiens au Bas-Danube*, în *Proceedings of the Eighth International Congress of Thracology, Thrace and the Aegean, Sofia-Yambol, 25-29 September 2000* (ed. Al. Fol), vol. II, Sofia, 2002, p. 823-831.

COVACEF 2002 - Z. Covacef, *Arta sculpturală în Dobrogea romană. Secolele I-III*, Cluj-Napoca, 2002.

CRĂCIUN - C. Crăciun, *Structuri antice descoperite prin fotointerpretarea imaginilor aeriene*, Pontica 41(2008), p. 357-392.

CUMONT 1929 - Fr. Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain*⁴, Paris, 1929.

CURCĂ, ZUGRAVU 2005 - R. Curcă, N. Zugravu, „Orientaux” dans la Dobroudja romaine. Une approche onomastique, în *Ethnic Contacts and Cultural Exchanges North and West of the Black Sea from the Greek Colonization to the Ottoman Conquest* (Ed. V. Cojocaru), Iași, 2005, p. 313-329.

DID II - R. Vulpe, I. Barnea, *Din istoria Dobrogei, vol. II. Romanii la Dunărea de Jos*, București, 1968.

HOLLENSTEIN 1975 - L. Hollenstein, *Zu den Meilensteinen der römischen Provinzen Thracia und Moesia Inferior*, în *Studia Balcanica. 10. Recherches de géographie historique*, II, Sofia, 1975, p. 23-44.

IACOB 2003 - M. Iacob, *Noi descoperiri de monede tomitane în Dobrogea. Atelierul monetar tomitan în epoca romană*, Peuce SN 1 (14) (2003), p. 283-340.

MIHAILOV 1943 - G. Mihailov, *La langue des inscriptions grecques en Bulgarie*, Sofia, 1943.

MOGA 2007 - I. Moga, *Associations, esclaves et prostitution sacrées des divinités lunaires dans l'espace micrasiatique et circumpontique*, *Classica et Christiana* 2 (2007), p. 139-147.

NENNINGER 2005 - M. Nenninger, *Der Kult der Kybele in der römischen Provinz Moesia Inferior, în Pontos Euxeinos. Beiträge zur Archäologie und Geschichte des antiken Schwarzmeer und Balkanraumes, Manfred Oppermann zum 65. Geburtstag*, Langenweissbach, 2006, p. 199-212.

OPPERMANN 2004 - M. Oppermann, *Die westpontischen Poleis und ihr indigenes Umfeld in vorrömischer Zeit*, Langenweissbach, 2004.

OPPERMANN 2006 - M. Oppermann, *Der Thrakischer Reiter des Ostbalkanraumes im Spannungsfeld von Graecitas, Romanitas und lokalen Traditionen*, Langenweissbach, 2006.

PANAITE 2006 - A. Panaite, *Drumurile romane din teritoriul orașului Tropaeum Traiani*, SCIVA 57 (2006), 1-4, p. 57-71.

PANAITE, ALEXANDRESCU 2009 - A. Panaite, C-G. Alexandrescu, *A "rediscovered" inscription from Dobrudja. Roads and milestones in Scythia (3rd- 4th centuries AD)*, Pontica 42 (2009), p. 427-453.

PETOLESCU 2007 - C.C. Petolescu, *Cronica epigrafică a României*, SCIVA 58 (2007), 3-4, p. 365-388.

PIPPIDI 1969 - D.M. Pippidi, *Studii de istorie a religiilor antice*, București, 1969.

PIPPIDI 1988 - D.M. Pippidi, *Studii de istorie și epigrafie*, București, 1988.

RUSSU 1967 - I.I. Russu, *Limba traco-dacilor*², București, 1967.

RUSSU 1969 - I.I. Russu, *Illiri. Istoria - limba și onomastica - romanizarea*, București, 1969.

SANIE 1981 - S. Sanie, *Culte orientale în Dacia romană. 1. Cultele siriene și palmiriene*, București, 1981.

SLOBOZIANU 1959 - H. Slobozianu, *Considerații asupra așezărilor antice din jurul lacurilor Techirghiol și Agigea*, Materiale 5 (1959), p. 735-752.

SUCEVEANU 1977 - Al. Suceveanu, *Viața economică în Dobrogea romană. Secolele I-III e.n.*, București, 1977.

SUCEVEANU, BARNEA 1991 - Al. Suceveanu, Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, Bucarest, 1991.

SUCEVEANU 1998 - Al. Suceveanu, *Fântânele. Contribuții la studiul vieții rurale din Dobrogea romană*, București, 1998.

ȘTEFAN 1984 - A. Ștefan, *Callatis și artera rutieră litorală în secolul al II-lea e.n.*, StCl 22 (1984), p. 95-107.

TACHEVA-HITOVA 1983 - M. Tacheva-Hitova, *Eastern Cults in Moesia Inferior and Thracia (5th century B.C.-4th century A.D.)*, ÉPRO, 95, Leiden, 1983.

TURCAN 1998 - Turcan, *Culte orientale în lumea romană*, București, 1998.

ȚEPOSU MARINESCU 1982 - L. Țeposu Marinescu, *Funerary Monuments in Dacia Superior and Dacia Porolissensis*, BAR, Int.Ser. 128, Oxford, 1982.

VERMASSEREN 1977 - M.J. Vermasseren, *Cybele and Attis, the Myth and the Cult*, London, 1977.

VULPE 1964 - R. Vulpe în *Akten des IV. Internationalen Kongresses für griechische und lateinische Epigraphik*, Wien, 1964, p. 411-420.

*

CCCA, VI - M.J. Vermasseren, *Corpus Cultus Cybelae Attidisque, VI. Germania, Raetia, Noricum, Pannonia, Dalmatia, Macedonia, Thracia, Moesia, Dacia, Regnum Bospori, Colchis, Scythia et Sarmatia*, ÉPRO, 50, Leiden, 1989.

CCET - N. Hampartumian, *Corpus Cultus Equitis Thracii, IV. Moesia Inferior (Romanian Section) and Dacia*, ÉPRO, 74, Leiden, 1979.

Fig. 1 - Inscripție închinată Mamei Zeilor descoperită în localitatea Mihail Kogălniceanu (jud. Constanța).

2 a

2 b

2 c

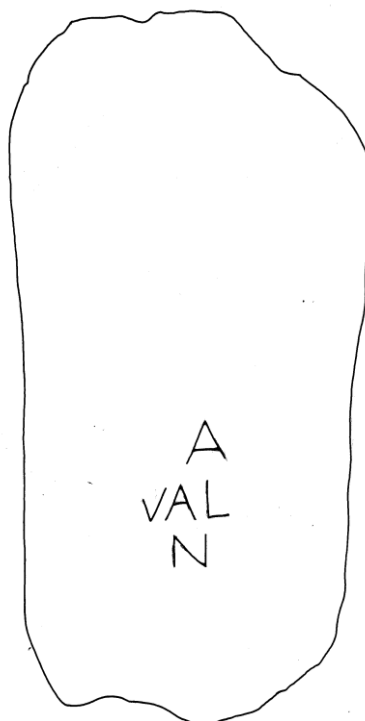
Fig. 2 a-c - Stâlp miliar din perioada Tetrarhiei (293-305)
apărut în așezarea romană din SV localității Mihail Kogălniceanu.

3a

3b

3c

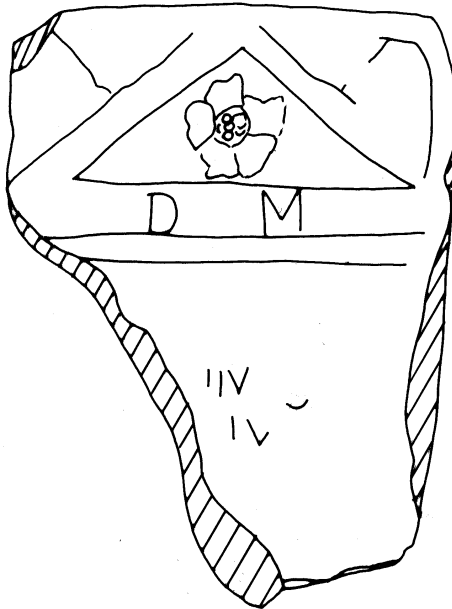
Fig. 3 a-c - Stâlp miliar cu inscripție fragmentară descoperit în localitatea Mihail Kogălniceanu.

4 a

4 b

4 c

Fig. 4 a-c - Stele funerară cu inscripție fragmentară în limba latină apărută în apropierea localității Palazu Mic (com. Mihail Kogălniceanu).

5a

5 b

Fig. 5 a-b - Stelă funerară fragmentară găsită în așezarea romană din nordul localității Palazu Mic.